

JELÖLÉSI ADATLAP
A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI JEGYZÉKÉRE
TÖRTÉNŐ FELVÉTELHEZ

FEDŐLAP

A. Az örökség-elem neve

A tojásírás élő hagyománya Magyarországon

B. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) megnevezése

A tojásírás élő hagyományunk, széles társadalmi bázison alapul, jellemzően női tevékenység. Írják a tojást a háziasszonyok, gyerekek a húsvéti ünnepkörben. Vannak nagy tapasztalattal rendelkező, gyakorlott tojásírók, ők az örökség hordozói. Számos specialistát is ismerünk, akik közül kerülnek ki a Népművészet Ifjú Mestere cím birtokosai, a Népi Iparművészek és a Népművészet Mestere kitüntetéssel rendelkezők.

C. A jelölt örökség-elem rövid szöveges leírása

A Kárpát-medencében a 19. század elejétől jól ismert húsvéti tojásdíszítési technika a tojásírás. A hímes tojás a kereszténység legnagyobb ünnepéhez kötődő szokástárgy, a feltámadás, a termékenység, az újjászületés egyetemes szimbóluma. Ételszentelményként került a húsvéti asztra, elfogyasztása jelképezte a család egységét, húsvéthétfői locsolásért ajándékozták, valamint szerelmi ajándék szerepet is betölthetett. A tojásírás jellemzően női tevékenység, a specialistáknak köszönhetően bizonyos földrajzi területeken különösen gazdag és egyedülálló hagyománya alakult ki.

A társadalmi változásoknak köszönhetően a 21. századi tojásíró lányok és asszonyok új szociokulturális környezetben, átalakult közösségekben folytatják a tevékenységet. A tudásátadás módja is megváltozott. A tojásírással nemcsak a régi tárgyakat alkotják újra, hanem a rítusok felelevenítésével a mai családi, rokoni, baráti közösségeket és szociális hálót is erősítik, amely nemzeti megmaradásunknak és gyarapodásunknak is alapja.

D. A jelölést beküldő neve

Mosonyi Csabáné tojásíró népi iparművész

E. A jelölés dátuma

2019

Jelölés

1. Az örökség-elem azonosítása

1.a Az örökség-elem neve

A tojásírás élő hagyománya Magyarországon

1.b Az örökség-elem egyéb elnevezése(i)

Viaszleolvasztásos technika, batikolt tojásdíszítés, írókázás, írózás, gicázás.

1.c Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) azonosítása

A tojásírás hagyománya elsődlegesen női tevékenység, így jellemzően a tojásíró asszonyok örökölték nemzedékről nemzedékre. A tojásíró az, aki birtokában van a tudásnak, tudja a tojásdíszítés technikáját, a színezés és a minta jelentését és jelentőségét. Elkötelezetten folytatja az évszázados tradíciót, és büszke tevékenységére.

A tojásírás társadalmi bázisát azon tojásírók alkotják, akik húsvét előtt készítenek saját maguk írott tojásokat. Ők családanyák, nagymamák, pedagógusok, népművelők, művészetet szerető ügyes kezű felnőttek, vagy apró gyerekek. Szinte minden társadalmi csoportot érint: életkortól, nemtől, iskolai végzettségtől, társadalmi státusztól, földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül írják a tojásokat. Általában gyermek- vagy akár felnőtt korukban tanulták meg az iskolákban, játszóházakban, intézményekben. Kevesen ugyan, de akadnak, akik a szakirodalom, illetve az internet segítségével sajátították el a technikát. Létszámukról nincsenek felmérések, statisztikák, de tapasztalataink szerint igen széles rétegről beszélhetünk.

Az elkötelezett tojásírók körében sokan családi hagyományként örökölték a viasszal és írókával készülő hímes tojás készítés technológiáját, s annyira beléjük ivódott, hogy szinte életük szerves részévé vált a húsvéti tevékenységek, rituálék között. Ide sorolhatjuk azokat is, akik – bár más csatornákon keresztül tanulták – úgy érzik, hogy igazi énjüket találták meg a tojásírásban. Hitvallásuk lett a hagyomány tovább örökítése, a húsvéti ünnepkör nem múlhat el náluk a méhviasz átható illata nélkül.

Azok, akik már nemcsak a húsvéti ünnepkörben veszik elő az írókát, hanem szinte egész évben, rendszeresen foglalkoznak tojásírással, „anyanyelvi szinten“ beszélnek a tojásírást. Olyan fokú a mesterségbeli tudásuk, hogy már meg tudják méretetni magukat a különböző pályázatokon, minősítetik a munkáikat. Számuk a Hagyományok Háza szerint száz főre tehető, közülük 50 fő Népi Iparművész címet ért el, 1 fő Népművészet Mestere Díjjal rendelkezik. A Népművészet Ifjú Mestere címet 13 fő kapta meg. Ők a specialisták, akik – kilépve kisebb közösségükből – vállalnak országos és nemzetközi „feladatokat“ is. Nemcsak alkotnak, hanem kutatnak és tanítanak is.

A felterjesztésbe bevont tojásírók kiválasztásánál nem az volt a célunk, hogy minden ismert és elismert tojásírót bevonjunk, hanem az, hogy a fenti megközelítések szerinti minden szempontot képviseljenek a felterjesztéshez csatlakozók. Ezzel is azt kívánjuk bemutatni, hogy milyen mély és szerteágazó a tojásírás mai, élő hagyománya a társadalomban. És bár a történeti leírásokból tudjuk, hogy a tojásírás kiindulópontja egy-egy tájegység, illetve település tojásíró asszonyai voltak, de mára ezek a határok elmosódtak, a tojásírás széles körben elterjedt. Míg régen a paraszti kultúra része volt, ma a városokban ugyanolyan népszerű, ismert és elismert aktív tevékenység a tojásírás.

Elválaszthatatlan a húsvétól. A tojásírás élő hagyományként, a nemzeti identitás fontos meghatározójaként része a mának.

1.d Az örökség-elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

Európán belül kifejezetten Közép-Kelet-Európában van történeti hagyománya a viaszleolvasztásos tojásdíszítésnek, amely technikához rendeltlen egy-egy nemzetnek, nemzetiségnek, továbbá táji csoportoknak vagy kisebb közösségeknek kialakult a sajátos, csak rájuk jellemző díszítményrendszere, motívumkincse, szervesen beleágyazódva tárgyi és szellemi kultúrájukba. Kijelenthető, hogy a magyarországi húsvéti hímes tojás-díszítés hagyománya, amely bár sok mindenben hasonlít a szomszédos országok, népek hagyományaira, konkrétak, jól körülírhatók. A mai Magyarország területén több olyan kis közösség és alkotó él, aki hitelesen közvetíti a táji, történeti stílusok tojásíró hagyományát függetlenül attól, hogy földrajzilag éppen hol él.

A mellékelt térkép a tojásírás technikájának történeti elterjedését mutatja a Kárpát-medencében. A térkép a Néprajzi Múzeum hímes tojás gyűjteményének feldolgozásán alapul, azaz a gyűjteményi darabok származási helyét láthatjuk térképre vetítve, amelynek időtávlat a 19. század elejétől a 20. század közepéig tartó időszakot öleli fel. Kiemelkedően jellemző területek a tojásírásra a Dél-Dunántúl, Sárköz, Gömör vidék, Erdély, különösen Kelet-Erdély. A tojáskarcolás technikája és motívumkincse a pásztorfaragásokkal mutat rokonságot, főként az Alföld vidékére volt jellemző. Városi, polgári hatásként jelent meg a tojáskarcolás a nyugat-magyarországi területeken, Zala és Vas megyékben. Ezekre a díszítményekre sokkal inkább a szabad rajzú minták, a naturalisztikus megjelenítés volt jellemző. A patkolt tojások nem kötődnek tájegységhez, hanem sokkal inkább egy mesterséghez kapcsolódnak: a kovácsok mesterremekként tartották számon a különleges technikai jártasságot igénylő patkolt tojást.

Ma már történeti tájegységektől függetlenül a tojásírás országosan elterjedt, élő szokás Magyarországon. Modern társadalmunkban, új szociokulturális közösségekben tanulják és tanítják specialisták közreműködésével a tojásírás hagyományát. A felterjesztéshez csatlakozó tojásírók az egész mai Magyarország területét lefedik, ezt mutatja a csatolt 3. sz. térkép.

1.e Az örökség-elem a szellemi kulturális örökség mely területeit képviseli

- a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is, mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,
- b) előadóművészetek
- c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,
- d) a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és gyakorlatok,
- e) hagyományos kézművesség;

2. Az örökség-elem leírása

Jelen felterjesztésben nem csupán a díszített tojáshéjak egy bizonyos technikája, a viaszleolvasztásos eljárás kerül előtérbe, hanem fontos leszögezni, hogy a húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódó, etnográfiai értelemben 'szokástárgyról' van szó. Ezért a készítés és használat ideje pontosan behatárolható. A történeti hagyomány szerves részét képezi, hogy a húsvéti tojás mindig főtt tojás volt, kizárólag étkezési célra készült, akár családi vagy baráti kötelékben, akár szerelmi

ajándékként került átadásra. A Kárpát-medencében, a kereszténység legnagyobb ünnepéhez kötődő ajándéktárgy kiemelt Krisztus szimbólum. A tojás, kerekded formájából adódóan a tökéletesség jelképe, amely az új élet ígértét hordozza magában. Nem véletlen, hogy a feltámadási szertartás keretében az ételszentelmények közé tartozott. Éppen ez a kiemelt szerepe indokolja a húsvéti rítusokban való számos, változatos táji megjelenését és egyben gazdag mintakincsű díszítését.

A 19. század első felétől állnak rendelkezésünkre adatok a húsvéti tojások rendeltetéséről, díszítéséről, táji hagyományainak sokszínűségéről. Már az etnográfia, mint tudomány kialakulása kezdetén a kutatók érdeklődését felkeltette ez az izgalmas szokástárgy. Ekkorra datálhatók a Néprajzi Múzeum hímes tojás gyűjteményének első darabjai, valamint a 19. század végén már szakmai folyóiratokban is olvashatóak a húsvéti rítusok, és színes rajzos ábrákon közölték a néprajzi gyűjtők a tojásokon megjelenő motívumokat. A muzeológiai munkát nem kis mértékben nehezítette, hogy a húsvéti tojás főtt tojás volt. A szerves anyag konzerválása sok esetben sikertelenül zárult. A hímes tojások keresztény rítusokba ágyazottságáról, és ennek egész Kárpát-medencére történő általános, és változatokban gazdag elterjedéséből joggal következtethetünk arra, hogy a tojásdíszítés hagyománya is sokkal régebbi korokba nyúlik vissza a 19. századnál. Több kutató világított rá, épp a tojások motívumkincsét vizsgálva, hogy a húsvéti tojások népművészetünk legarchaikusabb elemeiből építkeznek, gazdag (sok esetben feltáratlan) szimbólumrendszerrel rendelkeznek, egy részük a kereszténység előtti időkre emlékeztet. Fontos megemlítenünk az első díszített tojás töredéket, amely egy Szeged környéki régészeti leletből, avar kori sír mellékleteként került napvilágra. A karcolt, vonalas díszítmény kultikus jelentősége még feltáratlan. Időrendben a következő adatunk egy Hunyad megyei 17. századi periratból származik, ami csupán egy tojásdíszítési technikához nyújt adalékot, nevezetesen a maratáshoz.

A 19. század végén, a gazdasági, társadalmi változások hatására kibontakozó, etnográfiai szempontból jól dokumentált népművészeti virágzás hozzájárult az egyre jellegzetesebbé váló táji sajátosságok és stílusok kibontakozásához, reprezentációjához. A rajztanárok szenvedélyes gyűjtőmunkájának, a fényképezőgép megjelenésének, a mai napig tartó tudományos muzeológiai munkának köszönhetően, ma már a húsvéti tojásdíszítés területén nemcsak technikai különbségeket tudunk megállapítani, hanem stílusokba sorolhatók a motívumrendszerek és földrajzi tájakhoz vagy népcsoportokhoz köthető sajátosságok állapíthatók meg. A II. világháborút követő társadalmi berendezkedésnek köszönhetően nemcsak a húsvéti rítusok gyakorlása kopott, vagy maradt el országszerte jellemző módon, hanem ezzel együtt a tojásdíszítés kiszakadt eredeti funkciójából és az 1950-es évektől indított háziipari szövetkezeti rendszer termelési kötelékébe került sok más népművészeti tárgytípussal együtt, mint egy általános ajándéktárgy, emléktárgy. A piaci és termelési folyamatokat megkönnyítve, kifűjt tojásokat kezdtek használni, az egész év során készülő, táji, stílis sajátosságokat sokszor ötvöző, vagy nélkülöző hímes tojások készítéséhez. Az 1970-es években kibontakozó Nomád nemzedék mozgalom egy olyan erőteljes, megújult népművészeti áramlatot képviselt, amely még meg tudta szólaltatni a II. világháború előtti időszak forrásait. A Nomád nemzedék képviselői az autentikusnak vélt 'eredeti funkció' megismerését és megélését tűzték ki célul, a hagyomány különböző elemeit újjáélesztve egy új életforma berendezésére törekedtek. Ekkor kezdtek el kibontakozni olyan kis közösségek országszerte, amelyek a húsvéti folklór hagyomány revival folyamatát a mai napig táplálják. A történeti, azaz a 19. század első felétől a II. világháborúig tartó időszak jól dokumentált, hitelesnek vélt rítusait elevenítik fel, élik meg a 20. század végi és 21. századi globális univerzalizáció ellenében. Ezekben a ma is országszerte, új szociokulturális kis közösségekben működő tojásdíszítő hagyománynak, a tojásírásnak a nemzeti jegyzékre felterjesztésére vállalkozunk. A résztvevők többsége Népi Iparművész, Népművészet Ifjú Mestere címmel vagy Népművészet Mestere díjjal rendelkezik, amely mind tudományos mind állami minősítés tekintetében elfogadott, magas színvonalú, minőségi kategóriát jelent.

Míg a tojásírás hagyományos ideje a Húsvétot megelőző Nagyhét időszaka volt, ma általánosan elfogadott, hogy a tojásdíszítés kifűjt tojánhéjra készüljön, így egész évben alkalmas kiállításokon, fesztiválokon a reprezentációra. Jellemző, hogy az alkotó nem, vagy nem csak a lakóhelyének, tágabb értelemben közösségének hagyományait dolgozza fel. Például a ma Románia keleti területén fekvő Gyimes hagyománya, önálló, jól elhatárolható tojásdíszítő stílust képvisel. A megfelelően publikált etnográfiai érdeklődésnek köszönhetően szinte minden magyarországi tojásíróra hatással van ez a forrásanyag. Felsorolásunkban megkülönböztethetők olyan hagyományörző személyek, akik kizárólag a viaszleolvasztás technikát művelik, és hitelesen közvetítik valamely történeti stílust vagy tájegységet. Vannak olyan alkotók, akik mögött áll egy olyan közösség is, például néptáncsoport, amely a húsvéthétfői locsolkodás, vagy tojásjátékok megélésével teszik komplexebbé a hagyományápolást.

A viaszleolvasztásos technika általános népi megnevezése a 'tojásírás'. Ez utóbbi szó utal a szimbolikus üzenet megteremtésére. A technika általános jellemzője, hogy a felmelegített méhviaszt vagy paraffint egy kis elvékonyított végű eszköz segítségével, szabadkézzel felviszik a tyúktojás felületére, ezzel mintát alkotva. A folyékony anyag a hővesztés hatására megdermed, rátapad a tojás felületére. Festékbe mártást követően a viaszolt felületeken nem tapad meg a színanyag. Száradás után pedig leolvasztásra kerül a viasz vagy paraffin, így ennek helyén, a tojás eredeti színével tárul fel a felrajzolt minta. A tojásíró eszköz neve tájanként változó lehet: íróka, gica, kanta, kesice stb. Az eszköz több formai változatot is mutat, hiszen a fém csövecskén kívül Somogy megyében például lúdtoll végével is írókáztak, a gömöri tojásokat pedig kihegyezett gyufaszállal vagy fogvájóval mintázták. Alapanyagként általánosan a tyúktojást használták, ritkábban a lúdtojást. A kortárs alkotók körében is e kétféle tojánhéj díszítése az általánosan elterjedt és elfogadott.

A tojásdíszítő motívumok tekintetében megkülönböztetünk régi stílusú és új stílusú mintákat, mintaszerkezeteket. A régi stílusú mintákra jellemző a szimbolikus kifejezőmód, a geometrikus szerkezet, egyszerű, letisztult vonalvezetés, a tojás teljes felületének harmonikus kitöltése, egy-két (legfeljebb három) féle szín használata. Az új stílusú minták jellemzője a szabadrajzú vonalvezetés, naturalisztikus kifejezőmód, gyakran nélkülözi a szimmetriát a motívumszerkezet, sok esetben több szint alkalmaz együttesen, nem törekszik a tojás teljes felületének kitöltésére. Mindkét stílus párhuzamosan élt különböző területeken a Kárpát-medencében az elmúlt 200 évben. Míg a kutatók a régi stílus jegyeiben az alacsonyabb társadalmi rétegek (parasztság) ízlésvilágát vélték felfedezni, az új stílusú tojásdíszítésekben a magasabb társadalmi rétegek (főként polgárság) kulturális elemeinek átörökítését (gesunkenes Kulturgut - alászálló kulturális javak) látták. Bármely tájegység hímes tojás díszítményeinek régi vagy új stílusú megjelenéséről beszélünk, fontos szempont, hogy nem szakíthatjuk ki a népművészet egészének tanulmányozásából. Számtalan példát ismerünk a különböző népművészeti műfajok kölcsönhatására, jelen esetben főként a fazekas termékek, valamint hímzett és szövött textíliák, festett bútorok motívumainak megjelenésére a tojánhéjon (pl. madár, rozmarin ág, tulipán, életfa).

3. Érvelés a nemzeti jegyzékre való felvétel mellett

A tojásírás gyakorlata túlmutat a kézműves tárgyalkotáson. Egy olyan szokástárgyról van szó, amelynek régi „funkciója” nemhogy idejétmúlt lenne, hanem az egyik legkézenfekvőbb eszköze lehet a családokon alapuló, mai társadalmi berendezkedésünk erősítésének. A tojásírás eszköze a párválasztásnak (locsolkodás szokása), a családi és baráti kötelékek megerősítésének (húsvéti terített asztal, komatál küldés). A tojásírás szokása, a hímes tojás ajándékozása a mai közösségek életében is betölti funkcióját, erősíti a szociális hálót. Minden, a felterjesztéshez csatlakozó tojásíró vallomásából (életrajzából) kiderül, hogy személyes kötődést és büszkeséget érez az általa választott hagyomány követésében, amely nemzeti identitásunk alappillére. A nemzeti jegyzékre való felvétellel szeretnék felhívni a figyelmet és népszerűsíteni a tojásírás mai gyakorlatát annak

érdekében, hogy közösségeink valódi értékek mentén épüljenek. A hagyományok őrzése által a szociális háló erősödhet, a családok tojásírási szokásai még inkább alakulhatnak. Ahol élő hagyomány a családban a tojásírás, ott növelheti tudatosságot, felhívhatja a figyelmet a tárgyalkotáson kívüli vonatkozásokra is.

4. Megőrzéssel kapcsolatos intézkedések (lásd N.3-as kritérium)

4.a Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az örökség-elem megőrzésére

A tojásírás hagyományának fennmaradásáért az elmúlt évtizedek alatt Magyarországon nagyon sokan nagyon sokat tettek, ennek eredménye, hogy mára reneszánszát élő, élő hagyomány a tojásírás.

A tojásírók mint az örökséget éltető konkrét személyek, kulcsszerepet játszottak abban, hogy a birtokukba jutott tudást továbbadták. Mint magánszemélyek évről-évre megírták a tojásokat, tovább adták a viasszal való tojásírás technikáját, a színezés fortélyait. Mindeközben a tojásírás nem öncélú ajándéktárgy-készítés, hanem mint kultikus tárgy jelenik meg a tevékenységükben. Az átörökítés folyamatában a tojással kapcsolatos jelképrendszerek és népszokások is fontos szerepet kaptak. Mindez már nemcsak a családban, hanem tágabb környezetükben fejtette ki hatását. Tanítottak gyerekeket és felnőtteket a munkahelyi közösségekben, oktatási intézményekben, fesztiválokon, rendezvényeken. Saját tudásukat nemcsak a szakirodalom tanulmányozásával, hanem egyéni néprajzi gyűjtésekkel gyarapították, egyéni mintarajz-gyűjteménnyel rendelkeznek. Kiállításokon mutatják be munkáikat, ezzel is népszerűsítve a hímes tojást. A felterjesztéshez csatolt tojásírók életútja részletesen tartalmazza a konkrét eseményeket.

Az intézményeknek, társadalmi szervezeteknek is fontos szerepük volt abban, hogy a tojásírás ma valóban élő hagyomány hazánkban.

A Néprajzi Múzeum folyamatosan gyűjtötte és restaurálta a húsvéti tojásokat. 4000 darabos díszített tojás gyűjteményéből 3500 darab írásos technikával készített, a legrégebbi az 1800-as évek végéről származik. A gyűjtemény darabjain keresztül jól nyomon követhető a rítustárgynak a mai művészeti alkotássá válásának útja. A Múzeumnak számos tojásíróval van élő kapcsolata.

A Hagymányok Háza alapító okiratában foglalt feladatai között első helyen szerepel a népi hagyományaink élő és újraéleszthető részének gondozása, napjaink kultúrájába történő áttemelése és tovább éltetése, ezen belül a tojásírásé is. Elkészítették a zsűrizés szempontrendszerét, ennek alapján végzik a népi iparművészeti alkotások minősítését. 2017-ben 110 db, 2018-ban 271 db hímes tojást zsűriztek. A zsűriztetés eredményeképpen eddig 50 hímes tojás festő nyerte el a Népi Iparművész címet. Országos szakági pályázatokat is hirdet, melyeken hímes tojás kategóriában is lehet pályázni. Az Élő Népművészet Kiállításra 2015-ben 2720db hímes tojás érkezett. Az intézményen belül működő Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban rendezett időszakos kiállítások visszatérő programja a tojásírás. A mesterség tovább éltetése érdekében a Hagymányok Háza 30 és 120 órás tojásfestő programot akkreditált, mely képzéseket országos szinten is megszervezi.

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége az 59 tagszervezetében működő tojásfestők támogatására Tojás Szakmai Bizottságot működtet. A tojásdíszítéssel kapcsolatban több kiemelt esemény valósult meg szervezésünkben. 2010-ben a Mesterségek Ünnepeinek fő témája a tojásírás és mézeskalács volt, ehhez kapcsolódott a „Tojáscsoda, mézvarázs” című kiállítás, amelyet a Magyar Nemzeti Galériában rendeztek meg. 2013-ban kínai, majd 2017-ben New York-i meghívásra a tojásírás

hagyományát mutatták be tojásírók. 2015-ben „Örökség és újítás” címmel kiállítást rendeztek a Várkert bazárban, ahol hangsúlyosan megjelentek az írott tojások.

A Tojásdíszítők Egyesülete céljai között szerepel a tojásdíszítés hagyományainak, technikáinak és a hozzá kapcsolódó népszokásainak kutatása, életben tartása, minél szélesebb társadalmi megismertetése, továbbfejlesztése. Ennek érdekében szakmai konferenciát és továbbképzést szervezett. Több városban húsvét előtt tojáskiállítást és ahhoz kapcsolódó tojásíró bemutatót és tanítást vállalt.

A Magyar Posta is fontosnak tartja, hogy húsvéti forgalmi bélyegein rendszeresen megjelenítse a hagyományos írott tojásokat. Eddig összesen 10 alkalommal került bélyegre hímes tojás. A bélyeg forgalomba bocsátásához kapcsolódóan több mint tíz éve tojásírás foglalkozásokat is szerveznek a Bélyegmúzeumban.

A Pécsi Tudományegyetem Szentágotthai Szakkollégiuma 2015 óta szervez az egyetemistáknak Nemzetközi Tojásíró Napot, az elkészült kis törekeny varázslatokból kiállítást rendeztek.

Önkormányzatok is szerepet vállaltak a hímes tojások megbecsültségének növelésében. A Helyi Értéktárba 4 tojásdíszítő alkotásait és munkásságát is beválasztották országszerte.

Több településen folyik a helyi tojásírókkal való együttműködés keretében az általános iskolákban a tojásírás intézményes tanítása.

A Népművészeti Egyesületek a működési területükön rendszeresen tartanak húsvéti programokat, így tojásíró bemutatókat, tanfolyamokat.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara évről-évre meghirdeti a Magyar Kézműves Remek pályázatot, ezzel is rangot adva a kézműves tevékenységnek. Több tojásíró is megkapta és használhatja a Magyar Kézműves Remek címet.

A Magyar Kézművességért Alapítvány fennállása 25 évében 25 pályázatot hirdetett. Sok tojásíró pályázott és nyert, részt vett a kiállításokon és megjelentek munkái az éves katalógusokban.

A zengővárkonyi Míves Tojás Gyűjtemény Múzeumi Intézmény is azért jöhetett létre, mert olyan nagy tárgykultúrája van a tojásdíszítésnek, ami bőséggel szolgáltatott anyagot az egyes alkotóktól, illetve gyűjteményekből. Húsvét előtt foglalkozásokkal segíti a tojásírás hagyományának fennmaradását.

A Batai Tájházban külön helyiséget kapott a helyi hímes tojás kiállítás. Az összes, régi mintarajz alapján, friss tojáshéjra elkészített batai tojások száma több mint 300 darab.

A Kéz Mű Remek Nemzeti szalon az utóbbi évtizedek legátfogóbb és legnagyobb népművészeti, kézműves kiállítása 2018. április 21. és augusztus 20. között volt látható a Műcsarnokban, jelentős írott tojás anyag bemutatásával.

A Netfolk blogot Tánzos Erzsébet hozta létre. Célja az, hogy a népi hagyományokat, a jeles napokat, szokásokat, a népművészet mai művelőit közel hozza az olvasókhöz. Hat év alatt 12 tojásírással kapcsolatos cikke több mint 34 000 letöltést eredményezett.

A szakirodalomban a több évtizedes hiány után az első nagy áttörést Dr. Györgyi Erzsébet: A tojáshímzés díszítménykincse tanulmány jelentette, mely a Néprajzi Értesítőben jelent meg 1974-ben. Ez a mai tojásdíszítők alapirodalmaként használatos mű. A könyvkiadásban is nyomom

követhető a tojásdíszítés iránt való nagy érdeklődés, több mintagyűjtemény és könyv is megjelent az elmúlt évtizedek alatt ebben a témában. Mindezek közül csak kettőt kiemelve: Makoldi Sándorné több kötetet is megjelentetett, s a Cser Kiadó négy kézműves füzeteket adott ki három tojásíró tollából.

4.b A megőrzés tervezett lépései

A tojásírók egyéni szerepvállalása:

A tojásírás olyan, szokásrendszereken és rituálékon keresztül megvalósuló élő hagyomány, mely személyekhez, kis közösségekhez kötődik.

Ők tudják és értik, hogy a kezükben levő kulturális érték hozzátartozik a magyar nemzet identitásához, és a csatolt dokumentumokban egyenként is nyilatkoznak arról, hogy tovább örökítésüket létfontosságúnak tartják. Eszközeik korlátozottak, anyagi lehetőségeik ugyancsak. Amit évről-évre megtesznek, mégis igen fontos és jelentős a hagyomány fennmaradása szempontjából. Egyesületük segítségével vagy saját maguk szervezik a tojásírással kapcsolatos programokat – jellemzően a böjti időszakban, különösen virágvasárnap. Országszerte tojás kiállításokon vesznek részt, melyeken saját munkájukat állítják ki, ezt kísérő mesterségbemutatók, játszóházak vannak, ritkábban előadások. A kisebb mikroközösségekben pl. rokonság, munkahely is rendszeres a mesterség átadása, tanítás. Saját mintalapokat rajzolnak, amikre vagy a helyi motívumokat rajzolják, vagy az általuk leginkább szeretett/tisztelt rajzolatokat, s erről mesélnek is. Gyakorlatilag a tojásírók kezében van a tojásírás élő hagyományának továbbvitele, s fentieket elkötelezetten vállalják is, ezt sorolják a mellékletben levő leírásokban.

A Tojásdíszítők Egyesülete az elmúlt évek jól bevált rendezvényeit folytatni kívánja, emellett tervei között szerepelnek alkotótáborok, workshopok, melyek a tojásírók szakmai felkészültségét kívánják elmélyíteni. Olyan tapasztalatcseréket szeretne szervezni, melyek a mai Magyarország határain kívül eső területek emblemikus tojásíróit is bevonják. Az óvodás korosztály részére kis színező füzetek, a felnőttek részére gyakorlati útmutató összeállítását tervezi.

Az intézmények szerepvállalása:

A Néprajzi Múzeum fontosnak tartja, hogy hímestojás-gyűjteménye a jelenlegi költözést követően is kutatható legyen. Számítanak arra a tudáskörforgásra, amelyet a tojásdíszítőkkal való együttműködés hozhat: a tojásdíszítők tudását gyarapíthatja a kutatás, a tojásdíszítők technikai tudása pedig segítheti a gyűjtemény adatolását, többszólamú reprezentációját.

A Népművészei Egyesületek Szövetsége munkáját a kézműves mesterségek fenntartásáért, az alkotók közösségének fejlesztéséért tovább folytatja, így a tojásírást is – mint nemzetünk egyik fontos identitásának hordozóját – továbbra is segíteni kívánja.

A Hagyományok Háza az elkövetkezendő években is meghirdeti a 30 és 120 órás akkreditált tojásfestő tanfolyamokat a mesterség és a hagyományok további fennmaradása, fejlődése érdekében. Az évtizedes múlta visszatekintő Játszóházvezető tanfolyamoknak kezdettől része a tojásfestés tanítása, amit a továbbiakban is meg kívánnak őrizni. Fontosnak tartja, hogy a hímes tojás minősítésének megújított rendszerét működtesse, amelyen belül erősíteni kívánja a mai kor igényei szerinti tárgyak létrehozását. Az egyéni alkotóknak kiállítási lehetőséget biztosít a fenntartott épületekben.

A Népművészeti Egyesületek Szövetsége tagszervezete a Tojásdíszítők egyesülete. Így mindkét szervezetnek érdeke, hogy szorosan együttműködjenek egymással. Nemcsak a Mesterségek Ünnepeén mutatkozhatnak be a tojásírók, hanem a NESZ a kiemelt, országos húsvéti rendezvényekre

közvetít meghívásokat a közösségek számára. Nemzetközi szinten is koordinálja a tojásírók bemutatkozását.

A Magyar Kézművességért Alapítvány továbbra is egy-egy tematikához kapcsolódóan hirdeti meg pályázatát, ahol jelentős a tojásírók részvétele.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara továbbra is a Magyar Kézműves Remek cím meghirdetésével és adományozásával emeli a kézművesség, így a tojásírás rangját, társadalmi beilleszkedését.

A Netfolk blog feltett szándéka a jövőben is ismertetni a hímes tojásokkal kapcsolatos híreket, bemutatni az alkotókat, hírt adni az eseményekről. Tervei között szerepel egy kiadvány, melyben a tojásíró művészek, alkotó csoportok bemutatják magukat és alkotásaikat.

Állami szerepvállalással valósul meg a minden év augusztus 20-án átadásra kerülő Népművészet Mestere Díj, az Emberi Erőforrások Minisztere pedig a Népművészet Ifjú mestere címet adományozza.

4.c A megőrzést veszélyeztető, akadályozó tényezők, a közösségi védőintézkedések korlátai

Nagyanyáink csakis és kizárólag főtt tojást írtak, és azt a húsvéti ünnepkör alatt el is fogyasztották. A következő évben újra kellett írni a tojásokat, és ez az évente rendszeresen ismétlődő tevékenység őrizte meg a hagyományt. Ma a hímes tojások nagy része kifújtt tojánhéjra készül, ami évekig eltartható, így nem kell évről-évre újra írni a friss tojásokat. Eltűnik a tevékenység, mert húsvét előtt a fiók mélyéről elővéve máris megvan a „dekoráció”, így nem kell évről-évre írni a tojást.

A tojásírás szokásrendszere családon belül öröklődött. Anyáról leányára, illetve nagymamáról unokára hagyományozták át a technikai tudást, a mintakincset, illetve az írott tojásokhoz kapcsolódó egyéb rituálét, szokásokat. Mára a nagycsaládok felbomlottak, a generációk külön élnek. Ennek következtében a természetes életközösségből kiszakad a mindennapos tevékenység és az ünnepi előkészület, így a tojásírás is. Mára elsősorban ez az ősi módon történő átörökítés nem családokban történik. Ennek az a veszélye, hogy a tojásírást megelőző rituálék pl. tojásgyűjtés, a tojásírás tényleges kézműves tevékenysége és a hímes tojás utóélete pl. tojásszentelés, locsolás teljesen elkülönül egymástól, illetve elemei eltűnnek.

A családon belüli hagyományok átadását átvették a kultúrházak, közösségi házak. Itt aktív hagyományápolás volt, mára tevékenységük, látogatottságuk visszaszorult. A népművelői státuszok megszűntek, nincs, aki megszervezze a húsvéti rendezvényeket, ezen belül a tojásírás tanítását. Ha mégis egy-egy aktív lakos felkarolja és szívügyének érzi a tojásírás tanítását, az anyagi lehetőségeik szűkössége miatt belefáradnak.

A tojásírás napja hagyományosan a nagypéntek volt. 2017 óta a nagypéntek munkaszüneti nap Magyarországon, így a családok a 4 napos intervallum alatt általában elutaznak. Saját közösségükből kiszakadva a helyi húsvéti népszokások nem örökíthetők át.

A hímes tojásnak számtalan jelentéstartalma volt. Szerelmi zálog, keresztszülői ajándék, termékenység-varázslásra használt rituális tárgy volt, használták népi babonák megtestesítőjeként. Ezen jelentéstartalmak mára teljesen elvesznek/elvesztek.

A néphagyományok átadása a családokban már nem él, így az állami oktatási rendszer lenne az egyetlen olyan háló, ahol a nemzet identitásához tartozó tárgykultúra és az ehhez kapcsolódó

szokásrendszer a következő generációkhoz is eljusson. Tudomásunk szerint a központi tananyagokban nem szerepel a népi kézművesség fokozatos, életkorok szerinti oktatása.

4.d A jelölő fél, esetenként az érintett önkormányzatok, valamint a közösségek, csoportok és egyének elkötelezettségének mértéke és megnyilvánulási formái

Mindegyik, a felterjesztéshez csatlakozó tojásíró hitet tesz amellett, hogy az örökölt vagy elsajátított „írás-készséget” megőrzi, élön tartja, fejleszti, továbbadja. Az munkál bennük, hogy életük ezen igen fontosnak megélt kincsét minél több emberrel megosszák. Motivációjuk igen erős, elkötelezettek, kitartóan munkálkodnak a tojásírás tanításában és a hímes tojásokhoz kapcsolódó szokásrendszer tovább örökítésében. Lendületüket elsősorban a belső erő adja, az egyéni célok felülkerekedő társadalmi identitás. Erről tanúskodnak a csatolt szakmai hitvallások, melyekből itt most csak egy-egy olyan mondatot idézünk:

Ágoston Erika: Hiszem, hogy ezt az ősi hagyományokra épülő népszokást közkinccsé kell tenni, ezért mindent megteszek.

Bakó Ildikó: Célom bemutatni a hímes tojások gazdag mintakincsét, tovább kutatni, feldolgozni újabb és újabb motívumokat.

Balogh Ildikó: Szerintem a tojásírás a lelket foltozza, általa újjászületünk.

Báling Aranka: Népművészetünk csak akkor maradhat fenn, ha tudásunkat átadjuk a legjobbak szerint.

Bereczné Lázár Nóra: Munkáimmal aktuális üzeneteket szeretnék közvetíteni. Manapság a hímes tojás szakrális jelentéstartalma elveszőben van: igyekszem szimbólumrendszerét felhasználva mai, modern, kortárs üzeneteket közvetíteni.

Buzsik Zoltánné: A tojásírást kedvtelésből végzem. Húsvét előtt több száz darabot készítek és mindent elajándékozom.

Csákányi Zoltán: Szükséges ennek az igen régi, szép hagyománynak az éltetése, mely nagyon szépen kapcsolja össze a néphitet a kereszténységgel, valamint a szomszédos népeket egymással.

Dobosy Zoltánné: Rácsodálkoztam, lenyűgözött, ki kellett próbálnom! Csoda volt ez nekem, szívderítő gyönyörűség.

Fekete Ildikó: Minél több emberrel szeretném megismertetni a hagyományos magyar mintákat.

Gajdos Zsuzsa: Továbbra is azon szeretnék dolgozni, hogy a tojásírás minél szélesebb körben ismerté váljon.

Gombosi Beatrix: A mindennapi rutin feladatok tengerében az alkotás és az oktatás öröme lelki táplálékként szolgál életemben.

Ivanicsné Szabó Gitta: Célom, hogy a megkapott tudásomat átadjam, hogy még sokáig fennmaradjon ez a nagyon is ránk jellemző mintavilág.

Karátsonyi Győző Gézőné: Azért tartom a tojásírás fennmaradását fontosnak, mert ez a miénk, a múltunk.

Majorné Szabó Ildikó: A hímesek nem mindennapi használati tárgyak, egy évben csak néhány napon kapnak szerepet. De népi kultúránk részei. Azon iparkodok, hogy fennmaradjon sokáig. Akit csak tudok, „megfertőzők” vele.

Kóczánné Ács Szilvia: Nagy örömmel teljesítek minden felkérést, hiszen számomra nagyon fontos a hagyományok ápolása, és a mesterségbeli tudás átadása.

Lehel Péterné: A Népművészet Ifjú Mestere cím is kötelez, hogy hűen őrizzem és továbbadjam a nagyanyám által rám bízott gyönyörű örökséget.

Mosonyi Éva: A tojásírás életem elválaszthatatlan része. Boldoggá ezáltal válok.

Noé Kornélia: Én csak lélekből írom a tojást, ha kifogy a mondanivalóm, elteszem a gicát „jövőre” akkor is, ha félkész a tojás.

Pillerné Marton Emőke: A tojásírást szeretném eredeti formájában tovább vinni. Tehát a régi mintákat régi eszközökkel.

Rózsa Györgyné: Úgy érzem, jó így együtt a hobbinknak élni, és ezzel a tevékenységgel a magunk módján hozzájárulni a magyar hagyományok sokszínűségéhez, életben tartásához.

Szabó Éva: Mindig törekszem újításra, de fő célom a hagyomány ápolása, megőrzése [...] mert vallom, addig él egy nemzet, míg él a múltja és hagyományai.

Szelesné Kása Ilona: Művésztanárként elköteleztem magam, hogy diákjaim körében megismertetem a hímes tojás írást és hozzá kapcsolódóan létrehoztam egy SzínesKert-festőnövényes mintaprogramot.

Tánczos Erzsébet: Ezzel az ismeretterjesztő tevékenységgel igyekszem a tojásírás élő hagyományát a magam eszközeivel minél többekhez eljuttatni, segíteni az érdeklődőket, hogy fejlődési lehetőséget, társakat találjanak ebben az ősi, ugyanakkor modern korunkban is nagyon élő tevékenység művelésében.

Tékus Emese: Fontosnak tartom a tojásírást és főleg a tojásírás hagyományának terjesztését, továbbvitelét, mert része a kultúránknak.

Váraljai Hagományőrző Egyesület: Ahova hívnak minket, szívesen elmegyünk bemutatózni, tanítani.

Walcz Ilona: Mostanában egyre fontosabbnak tartom, hogy ne csak megőrizzem ezt az örökséget, hanem át is adjam a következő generációknak.

Zsombéki Zoltán Nándorné: családnk fontosnak tartja megőrizni a hosszúhetényi hagyományokat és így a tojásírást is. Úgy gondolom, mivel ilyen régről őrizzük a mintakincset és ápoljuk ezt a hagyományt, ezért érdemes lenne, ha nem „csak családi” szinten lenne megőrizve és továbbadva a népművészetünk eme szép példája.

Igen öröndetes, hogy az egyének közössége mellett intézmények is részt vállalnak a kulturális értékek megőrzésében. Ők kedvező feltételeket tudnak biztosítani a kisebb közösségek tevékenységéhez, mindemellett elkötelezettek a nemzet céljainak, értékőrzésének megvalósításában. Minden, a felterjesztéshez csatlakozó intézmény és szervezet – Néprajzi Múzeum, Népművészeti Egyesületek Szövetsége, Hagyományok Háza, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Magyar Posta erről tett tanúbizonyságot. Kart karba öltve ugyanazért a célért dolgozik az az 5 önkormányzat is, amely a Helyi Értéktárba felvette a hatókörükben élő tojásírók munkásságát.

Mindannyian azt szeretnénk, hogy a gyertya lángja ne aludjon ki. Ez kell ugyanis a viasz melegítéséhez és ahhoz, hogy a tojásírás élő hagyománya Magyarországon sokáig fennmaradjon.

A jelöléssel kapcsolatos adatok

5. A közösség részvétele a jelölésben és hozzájárulása a felterjesztéshez (lásd N.4-es kritérium)

5.a A közösségek, csoportok, egyének részvétele a jelölésben és hozzájárulása a felterjesztéshez

2016-ban Pécsen került megrendezésre a Tojásdíszítók Első Konferenciája, melynek fő témája a „Tojásírók útkeresése” volt. Dr. Csonka Takács Eszter a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága vezetője, meghívott fő előadónk beszélt a szellemi kulturális örökségről, a nemzeti lista elemeiről és azok jelentőségéről. Ez volt a magvetés, s 2019. év elején Mosonyi Csabáné tojásíró magára vállalta a felterjesztéssel kapcsolatos koordinációs munkát, aki szakértőként Jókainé Gombosi Beatrix néprajzost kérte fel a szakmai részek kidolgozására. A felterjesztéshez csatlakozó tojásírók további kollégák bevonását is javasolták, így a csatlakozók köre egyre bővült. A tojásírással kapcsolatban álló szervezeteket, intézményeket is megkerestük, hogy a közös metszéspontok mentén működjünk együtt. Kértük, hogy a csatlakozáshoz szükséges nyilatkozaton kívül saját örökségmegőrzésükről is tegyenek tanúbizonyságot, így a felterjesztés

szöveges része a közös szellemiség alapján került megfogalmazásra. Összesen 28 tojásíró és 13 egyéb szervezet csatlakozott, melyek anyagát a mellékletben csatoljuk.

5.b Szabad elhatározásból fakadó, előzetes és teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezés

A felterjesztésbe bevont tojásírók és a témával kapcsolatban álló szervezetek, intézmények legtöbbjét először telefonon, majd e-mail-en kerestük meg. Ismertettük a felterjesztés célját, módját, a közreműködésben betöltött szerepét, annak önkéntességét. Az előzetes egyeztetésekről, a felterjesztés benyújtásáról és a további lépésekről is írásos tájékoztatást adunk a csatlakozóknak emailen, majd a döntés után szélesebb körben is.

5.c Az örökséghez való hozzáférés szabályainak alkalmazásáról szóló nyilatkozat (lásd egyezmény 13/d/ii)

A tojásírás élő hagyományának a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére kerülésével, valamint a megőrzést megvalósító folyamattal kapcsolatosan nincsenek olyan információk, rítusok, mesterségbeli fogások, amik titkosítottak. Ellenkezőleg, a nagy nyilvánosság segíti a közösségeket a tojásírás hagyományának elterjesztésében.

6. Dokumentáció

6.a Csatolandó dokumentumok mennyisége

<i>Fényképek (kötelező)</i>	<i>36 db</i>
<i>Filmek (kötelező)</i>	<i>1 db</i>
<i>Hangfelvételek (nem kötelező)</i>	
<i>Térképek (1 db kötelező)</i>	<i>3 db</i>
<i>Könyvek (nem kötelező)</i>	

6.b Szerzői jogokról való lemondás

Csatolva.

6.c További források listája

Andrásfalvy Bertalan: Mintagyűjtemény Tolna megye tojáshímeiből. Mintagyűjtemény VI. é.n.
Arnold Nándor: A tojáshímzés technikája Baranyában. In: Néprajzi Értesítő 1911. 120-135. p.
Balázs Márton: Háromszék-vármegyei húsvéti írott tojásokról és népszokásokról. In: A Székely Nemzeti Múzeum Értesítője, 1902. Sepsiszentgyörgy
Bálint Sándor: Húsvéti vallásos népszokásaink. Bp. Ethn. 48. (1937) 54-61.
Beluleszkó Sándor: Magyar hímes tojások. In: Néprajzi Értesítő, 1905. VI.112-120.
B.Boros Ilona – P.Székely Éva: Batikolás, tojásírás. 1981. Budapest
Cs.Sebestyén Károly: Felső-Torontál megyei húsvéti tojások. In: Néprajzi Értesítő 120-134.
Fábián Gyula: A húsvét és a hímes tojás Losonc palóc vidékén. In: Néprajzi Értesítő 1908. 29-35.
Csákányi Zoltán: A hímes tojás funkciójának változása. Szakdolgozat ELTE, 1999 (Kézirat)
Csákányi Zoltán: A somogyiszentpáli hímes tojás. In: Somogy Megyei Múzeumok Közleményei 14. Kaposvár, 435-439.

- Győrffy István:** Hunyadmegyei látomások és kuruzslások a XVII-XVIII.sz.-ból. In: Ethn. 46. (1935) 84.
- F.Györgyi Erzsébet:** A tojáshímzés díszítménykincse. In: Néprajzi Értesítő 1974. 5-83.
- F.Györgyi Erzsébet:** A tojáshímzésről. Geometrikus felosztású tojásfelületek. In: Művészet, 1976. XVII. 4.sz 30-31.
- F.Györgyi Erzsébet:** Húsvéti tojások. Az Élet és Tudomány Kalendáriuma, 1977. 99.
- F.Györgyi Erzsébet:** Húsvéti tojások. In: Múzsák 1982/1. 3-4.
- F.Györgyi Erzsébet:** Egy ősi szimbólum – a húsvéti tojás. In: Világosság,1980. XXI.4.sz. 249-252.
- F.Györgyi Erzsébet:** Egy család tojáshímzése a XX. század első felében. In: Folklor, társadalom, művészet 9. 1981. Kecskemét 27-36.
- F.Györgyi Erzsébet:** Metallapplizierte Eier aus Ungarn. In: Volkskunst, 1982. 5/1. 26-30.
- F.Györgyi Erzsébet:** Fémrátétes tojások. In: Élet és Tudomány, 1982. XXXVII. 15.sz. 463-465.
- F.Györgyi Erzsébet:** Sokarcú húsvéti ünnepek. Szokások,hagyományok,ajándékok. In: Népszabadság, 1982. XC. 84.sz.12.
- F.Györgyi Erzsébet:** Ostereierornamentik in Ostmitteleuropa. In: Volkskunst, 1986. 9/2. 40-45.
- F.Györgyi Erzsébet:** A húsvét jelképe-a hímes tojás. In: Élet és Tudomány, 1993.XLVIII. 15.sz. 460-463.
- F.Györgyi Erzsébet:** Hímes tojások. In: Fűrgé Ujjak, 1995. XXXIX. 4.sz. 38-39.
- F.Györgyi Erzsébet:** Hímes tojások. In: Fűrgé Ujjak, 1996. XL. 4. 38-39.
- F.Györgyi Erzsébet:** Húsvéti ünnepek. In: Kertbarát Magazin, 1997.XX. 2.sz. 35-36.
- F.Györgyi Erzsébet:** Tojásfa és palmaág. In: Élet és Tudomány, 1998. LIII. 15.sz. 451-453.
- Győrffy István:** Hímes tojások /Magyar népművészet VIII./ 1925.Budapest
- Győrffy István:** Hunyadmegyei látomások és kuruzslások a 17-18.sz.-ból. In: Ethn. 46. (1935)
- Knézy Judit:** Somogyi tojáshímzések. In: Somogyi Honismereti Híradó I. 1968. 60-68.
- Kovács Dénes:** Gyimesi csángó írott tojások. Csíkszereda, 1969 (Reprint, 1994)
- Lőrincziné Dénes Etelka:** Árapataki írott tojások. In: A falu, 1993. VIII.1.sz. 89-98.
- Lukács László:** Húsvéti tojásjátékok. In: Honismeret, 1998. II.sz. 82-84.
- Makoldi Sándorné:** Gömöri népművészet – tojásírás. Szakdolgozat. (Kézirat) KLTE, Debrecen, DENIA 695. 1978
- Makoldi Sándorné:** Húsvét és világkép. A hagyományos magyar tojásírás jelentősége. Debrecen,1986
- Makoldi Sándorné:** Húsvéti tojások Észak-Magyarországon. 1988.
- Makoldi Sándorné:**Tojáshímzés-hímes tojás a Zempléni hegységben. Tokaj és Hegyalja II. Miskolc 67-79. 1990.
- Makoldi Sándorné:** Magyar hímestojások. Sztélé Könyvek é.n.
- Molnár Viktor:** Húsvéti tojások. Budapest, 1890.
- Móra Ferenc:** Néprajzi vonatkozások szegedvidéki népvándorlásokori és korai magyar leleteken. In: Ethn. 43. (1932) 54-68. 61-62.
- Szabó László:** Húsvéti tojások a beregi Tiszaháton. In: Ethn. 73. (1962) 525-547.

7. Kapcsolattartáshoz szükséges adatok

7.a A jelölést benyújtó:
Mosonyi Csabáné

7.b Kapcsolattartó személy
Mosonyi Csabáné
7625 Pécs, Hegyalja u. 19.
+36-20-315-7773

7.c Érintett közösség szervezete(i) vagy képviselője/képviselői

7.d Felelős helyi szervezet(ek)

8. Aláírás a jelölést lebonyolító nevében

Pécs, 2019. 06. 06.

.....
Mosonyi Csabáné
tojásíró népi iparművész